

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

АНДРІЙ ГЕРЦИК

Львівський державний інститут фізичної культури

Фізична реабілітація є новою спеціальністю у системі вищої фізкультурної освіти України.

Формування фізичної реабілітації як окремої навчальної спеціальності розпочалося в Україні у середині 90-х років ХХ століття. Передумовами для цього стали політичні, економічні та соціальні зміни у державі, серед яких, зокрема, зазначимо такі:

- зростаюча актуальність проблеми збереження та відновлення здоров'я громадян;
- активізація діяльності громадських організацій інвалідів, котрі висловили про необхідність соціалізації неповносправних осіб в українському суспільстві;
- розвиток нових форм власності та перехід сфери послуг, у тому числі охорони здоров'я, на ринкові засади діяльності;
- розвиток міжнародної співпраці у сферах охорони здоров'я, освіти та соціальної політики;

У відповідь на зростаючу потребу у фахівцях фізичної реабілітації підготувати реабілітологів першими розпочали ВЗО України фізкультурного профілю на багатьох кафедрах лікувальної фізкультури. Це дало можливість використати професійний досвід викладацьких кадрів та практику підготовки інструкторів лікувальної фізкультури. Крім того, деякі навчальні заклади зуміли налагодити співпрацю з зарубіжними країнами і використали їхній кращий багаторічний досвід у цій галузі. Прикладом може слугувати Львівський державний інститут фізичної культури, де у 1995 році за допомогою канадських фахівців розпочато підготовку фізичних реабілітологів. За успішну реалізацію канадсько-українського проекту розвитку фізичної реабілітації "Партнери в охороні здоров'я" ЛДІФК нагороджено в 1997 році спеціальною відзнакою Канадської урядової організації міжнародного розвитку (CIDA) "За досягнення в реформуванні охорони здоров'я в Україні".

Поряд з тим ряд навчальних закладів різного профілю й підпорядкованості, реагуючи на кон'юнктуру ринку праці, розпочали підготовку фахівців фізичної реабілітації без належної науково-методичної бази й методологічної визначеності. Це стало можливим через правову неврегульованість підготовки та працевлаштування фахівців фізичної реабілітації й деякі інші об'єктивні та суб'єктивні чинники. За даними Міністерства освіти та науки України сьогодні ліцензії на право підготовки фахівців фізичної реабілітації одержали 20 вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. Сумарний ліцензований обсяг становить понад 850 осіб. Найвищі ліцензовані обсяги (понад 10 % від загальної кількості)

менть Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка, Львівський університет фізичного виховання і спорту України, Сумський державний педагогічний університет - вузи, які істотно відрізняються насамперед за рівнем кадрового й матеріально-технічного забезпечення. Достатньо велику частку у підготовці фахівців (20 %) мають вищі навчальні заклади недержавної форми власності.

У 1997 році Державний комітет з фізичної культури і спорту затвердив і погодив з Міністерством праці України "Кваліфікаційну характеристику професії "Спеціаліст фізичної реабілітації". Спеціальність було затверджено Кабінетом Міністрів України і внесено до "Класифікатора професій". Однак, до сьогодні не відкрито питання прийняття складової Державного стандарту вищої освіти для спеціальності "фізична реабілітація", а саме "Освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця фізичної реабілітації". До часу її затвердження всі навчальні плани підготовки фахівців фізичної реабілітації діють як тимчасові.

На міжнародному рівні зміст терміну "реабілітація" є чітко зафіксованим у "Європейських правилах щодо зрівняння можливостей інвалідів", які були прийняті загальною Асамблеєю ООН (резолюція № 48/96 від 20 грудня 1993 року) й затверджені українською стороною. Проте серед працівників закладів освіти та охорони здоров'я України все ще існує проблема єдиного трактування змісту поняття "фізична реабілітація". Логічно припустити, що вплив на зміст підготовки фахівців фізичної реабілітації та позначається на методології укладання навчальних планів вищих закладами освіти.

Аналізуючи проблему підготовки фахівців, необхідно взяти до уваги факт недостатності посад фізичних реабілітологів у державних закладах охорони здоров'я. У 2001 році випускники спеціальності "Фізична реабілітація" могли працювати в Україні лише на посади інструкторів ЛФК та медсестер з масажу відповідним виконанням посадових обов'язків середнього медичного персоналу.

Ситуація дещо змінилася у 2001 році, коли за ініціативою Львівської обласної організації фахівців фізичної реабілітації, Львівського обласного відділення державного фонду "Реабілітація інвалідів" і за підтримки Управління охорони здоров'я Львівської області розпорядженням міністра охорони здоров'я України у зв'язку з розкладом лікувально-профілактичних закладів було запропоновано вводити посади фахівців з фізичної реабілітації та призначати на них випускників вищих навчальних закладів фізичної культури III-IV рівнів акредитації за спеціальністю "Фізична реабілітація" (лист МОЗ України від 5 листопада 2001 р. № 11.03.04/22). Цим посадові оклади пропонується встановлювати на рівні схемних посадових окладів лікарів.

На нашу думку, зростаючі професійні вимоги диктують необхідність пошуку шляхів подальшого удосконалення підготовки фахівців фізичної реабілітації та підвищення її до рівня вимог "Кваліфікаційної характеристики". Відсутність державного стандарту вищої освіти спонукало нас звернути особливу увагу на зміст навчальних планів ВЗО, які здійснюють підготовку реабілітологів.

Гіпотеза: аналіз планів підготовки фахівців фізичної реабілітації у ВЗО може дозволити виявити резерви оптимізації навчального процесу у вищій освіті.

Завдання дослідження:

1. Виявити мережу, підпорядкованість, профілі, рівні акредитації ВЗО, де здійснюється підготовка студентів за спеціальністю “Фізична реабілітація”.
2. Проаналізувати і порівняти структуру і зміст навчальних планів підготовки фахівців фізичної реабілітації.

Методи дослідження:

1. Аналіз і узагальнення сучасної вітчизняної та зарубіжної літератури проблем підготовки фахівців фізичної реабілітації.
2. Вивчення нормативних документів, які регламентують підготовку фіз. реабілітологів.
3. Узагальнення досвіду викладання на факультетах (відділеннях) фізичної реабілітації окремих ВЗО України.
4. Метод інтерв'ювання, опитування працівників галузей охорони здоров'я, фізичної культури та освіти.

Результати досліджень. Підготовкою фахівців фізичної реабілітації в Україні займаються двадцять вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. Таку освітню діяльність здійснюють усі ВЗО фізкультурного профілю (Національний університет фізичного виховання та спорту України, інститути у Львові, Дніпропетровську й Донецьку, академія в Харкові), класичні університети, педагогічні університети та кілька вузів інших профілів, зокрема медичного й технічного. Більшість із них знаходяться у підпорядкуванні відповідно Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту та Міністерства освіти і науки України. Нами проаналізовано майже всі їхні навчальні плани, включаючи вузи державної та недержавної форм власності.

Підготовка фахівців фізичної реабілітації у більшості вузів провадиться **напрямом 0102 “Фізичне виховання і спорт”**. Підготовка здійснюється також **напрямом 0101 “Педагогічна освіта”**.

Нами проаналізовано **освітньо-кваліфікаційні рівні**, за якими здійснюється навчання студентів – майбутніх реабілітологів. У більшості вузів підготовка фахівців фізичної реабілітації провадиться за освітньо-кваліфікаційними рівнями “спеціаліст”, “магістр”. Зустрічаються окремі випадки, коли підготовка декларується і на рівні “бакалавр”. Відтак підготовка бакалаврів за напрямом та спеціальністю й до сьогодні залишається суперечливим питанням вищої освіти.

Терміни підготовки фахівців на освітньо-кваліфікаційному рівні “спеціаліст” є різними. Терміни навчання становлять 4 роки, 5 років або 1 рік на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”.

Найменш уніфікованими є **кваліфікації**, які присвоюються випускникам. Зокрема нами зафіксовано такі формулювання:

На освітньо-кваліфікаційному рівні “бакалавр”:

- бакалавр фізичного виховання і спорту;*
- бакалавр фізичного виховання, реабілітації, валеолог;*
- бакалавр фізичного виховання та спорту, валеолог.*

На освітньо-кваліфікаційному рівні “спеціаліст”:

- викладач фізичного виховання та спорту, реабілітолог;*
- учитель фізичного виховання, фахівець фізичної реабілітації;*
- спеціаліст з фізичної реабілітації;*

спеціаліст фізичного виховання, реабілітації, валеолог.

На освітньо-кваліфікаційному рівні “магістр”:

магістр фізичної реабілітації.

Порівняльний аналіз **навчальних планів** показує, що у різних ВЗО цикли навчальних дисциплін формуються і називаються по-різному. Найчастіше зустрічаються такі формулювання:

цикл гуманітарних дисциплін;

цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки;

цикл природничо-наукової підготовки;

цикл загальнотеоретичних дисциплін;

цикл фундаментальних дисциплін;

цикл професійної та практичної підготовки;

цикл професійно орієнтованих дисциплін;

цикл дисциплін самостійного вибору.

Однакові або подібні за назвою навчальні дисципліни у різних ВЗО згруповано у різні цикли дисциплін. Це обмежує можливість змістового порівняння навчальних циклів різних ВЗО.

Професійно зорієнтовані і спеціальні дисципліни у проаналізованих навчальних планах ВЗО також відрізняються за назвою та обсягом навчальних дисциплін. Тому в подальшому ми маємо намір вивчити зміст навчальних програм.

Спостерігається помітна різниця в обсягах реабілітаційних практик. **Обсяг практик** планується у межах від 90 до 648 годин. Деякі заклади, крім реабілітаційних, проводять також “медичну” та “валеологічну” практики.

Засобами контролю якості навчання у ВЗО є заліки, екзамени і кваліфікаційні (випускні) роботи. Тобто, суттєвої різниці в засобах контролю якості навчання нами не виявлено.

Таким чином, дослідженням встановлено, що кількісні та якісні параметри навчальних планів підготовки фахівців фізичної реабілітації у ВЗО України істотно відрізняються. Можна допустити, що з метою уникнення різної якості підготовки фахівців однакового освітньо-кваліфікаційного рівня є необхідним провести уніфікацію навчальних планів і програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій: Наказ міністра освіти України від 10 червня 1994 року. – К., 1994.
2. Лист міністра Міністерства охорони здоров'я України органам та закладам охорони здоров'я № 11.03-04/22 від 5.11.2001 р.
3. М.Герцик, А.Герцик Физическая реабилитация как новая специальность в системе высшего физкультурного образования Украины // Олимпийский спорт и спорт для всех: Тезиси V Международного научного конгресса / Гл. ред. М.Е. Кобринский. – Минск: Белорусская государственная академия физической культуры, 2001. – С. 300.
4. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації / О.Д. Дубогай, А.М. Ткачук, С.Д. Костікова, А.О. Єфімов. – Луцьк: Надстир'я, 1998. – 100 с.

5. *Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / За заг. ред. В. Зубка. К.: Видавничий дім "Akademia", 1997. – 290 с.*

COMPARATIVE CHARACTERISTIC OF CURRICULUMS FOR SPECIALISTS OF PHYSICAL REHABILITATION PREPARATION IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT.

ANDRII HERTSYK.

Lviv State Institute of Physical Culture.

The article considers the problems of curriculums for specialists of physical rehabilitation preparation in Ukrainian higher education establishment. It was assumed that analyzing of curriculum data would help us to find new ways to improve the preparation of specialists of physical rehabilitation.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ВИХОВАННЯ У МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

ІРИНА ГУЗЕНКО, МИКОЛА БОРИЩАК

Львівський державний інститут фізичної культури

Становлення української державності — складний і тривалий процес, велику роль у якому належить професіоналам — фахівцям з різних галузей знань. Педагогічна підготовка національно зорієнтованого вчителя фізичного виховання зумовлена вимогою часу. Від кваліфікованих спеціалістів фізичного виховання залежить якість підготовки фахівців спортивного напрямку. Ефективність підготовки пов'язана насамперед із знанням основ моральної культури українських народних традицій, специфіки морального виховання. Це позначиться на формуванні їхнього світогляду й умінні передати базові цінності наступним поколінням. На основі творчого використання знань про українські народні традиції, досконалого знання рідної мови, застосування її у практичній діяльності майбутні учителі фізичного виховання повинні володіти практичними навичками підготовленості до здійснення означеного процесу, тобто виховувати майбутнє покоління свідомим у любові до Батьківщини, рідної мови. Майбутніх учителів фізичного виховання потрібно навчити вмінню визначати головні ідеї та важливі аспекти народних традицій морального виховання з метою формування національних якостей, а також світогляду, виховувати повагу до традицій українського народу, національну свідомість, що передається з покоління до покоління, бажання наслідувати їх. Цей процес пов'язаний з виробленням моральних світоглядних засад, переконань, поведінки, що суттєво впливає на рівень розуміння споконвічних потреб рідного народу.

Зокрема студенти Львівського державного інституту фізичної культури поповнюють свої знання з української історії, ознайомлюючись з численними Львівськими пам'ятками культури і архітектури, відвідуючи музеї, виставки, картинні галереї. Особистість спортсмена формується не лише під впливом спортивної роботи, а й мікросередовища. Спортсмени освоюють навколишній світ на основі досвіду спілкування. Загальновідомо, що стереотипи людської діяльності зберігаються упродовж віків. За виховною спрямованістю освіта вчителя фізичного